

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויחי

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת ויחי

- א חשבה לטובה – הצרה עצמה נראית ברעה ובאמת כולה טובה היא.
- ג אתם חשבתם אלוקים חשבה – אין ביד אדם להרע או להיטיב לזולתו אם לא בדבר ה'.
- ג הנאוזה והגדולה לחי עולמים - המאמין אינו מקנא ברעהו ואינו מתנאה על רעהו.
- ד בצלותי ובכעוטי – א"א להתקיים מבלי התפילה.
- ו 'שיכל' את ידיו – הוזהרות בכבוד כל אדם בהשכל ודעת.
- י אנכי אבלכל אתכם – ענין הצדקה וחסד כממון ובמעש באמרי פיו ובמעשי ידיו.
- יב ויתחזק ישראל – אין הקב"ה דורש מהאדם אלא להתחזק מכאן ואילך ומאי דהוה הוה.
- יג עלי עין – בקדושת עיניו משבר כל המחיצות.
- יד חמוד גרם – עיקר מעלת האדם והשבר שישולם לו על עמידתו בנסיונות החומר.
- טו תורה שלמדתי היא שעמדה לי - התיקון בימים אלו על ידי לימוד התורה"ק.

ויחי

הללו. אמנם, לא כן דרכה של תורה, כי אדרכה הסמיכות יחדיו, להורות שימי הייסורים חשובים כמותם (ויותר מהם) ומעלות רבות קנה בהם*. על כן, כראות האדם כי קרבו אליו צער ויסורים, כל מיני מדווה ומכאוב, לא ירבה בדאגה ובכיה אלא יקבלם באהבה וישליך על ה' יהבו (פירשו נגמ' [ר"ה כו:]: משאו) – מתוך אמונה שכל ה'פעקל' (חבילת הצרות) שנתן לו הבורא הוא כדי להעלותו עשרת מונים יותר ויותר.²

ואף בעת שנראה לו שכביכול עזב ה' אותו כאשר באים עליו ייסורים ומכאובים, ידע שאין דבר הנעשה מאליו בזה העולם, אלא 'אדון עולם' הוא העושה את כל המעשים, והוא מנהיג ומשגיח עליו בכל יום ושעה

חשבה לטובה – הצרה עצמה נראית כרעה ובאמת כולה טובה היא

בפרשתן (מז כח) 'ויחי יעקב בארץ מצרים' וברש"י, 'פרשה זו סתומה, לפי שנסתמו עיניהם ולכם של ישראל מצרת השיעבוד'. יש שביארו (עיי' בפ' עה"ת של הגאון רש"ר הירש זצוק"ל) דלכן אין רווח בין פרשה זו לפרשה הקודמת, כי הנה רוב שנות חייו של יעקב אבינו ע"ה היו רעים ומלאי ייסורים, מתחילה בעטיו של עשו אחיו, ולאחר מכן תחת שבטו של לבן הארמי, ומשביקש לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של יוסף. ורק ב"ז שנותיו האחרונים משעלה מצרימה חי שנים טובות ללא ייסורים. ולכאורה היה מן הראוי 'ליתן רווח ביניהם', להפסיק בין הפרשיות - להראות שעיקר (חשיבות) חייו היו י"ז שנים

א. כבר אמרו להמשיל את המשליך על ה' יהבו, דהנה עינינו תראינה כאשר ביד האדם 'משא' כבד מאד, אם ישא המשא על גבו הרי ישבר ויכוף גבו לרוב כבידות המשא אשר עליו, אבל אם יניח את המשא על הארץ הרי לא די שלא ישבר גבו, אלא אף בידו לעלות על גבי המשא ולהתרומם טפח מעל גבי קרקע. כיו"ב לענין 'משא' הפרנסה ושאר צרכי האדם בעולם הזה, אם 'ישאנו' על כתיפו וגבו – שידאג כל היום, בזה ישבר ויכוף כל מהותו נפשו, אך המאמין מניחו על גבי קרקע – שאינו דואג כלל, הרי הוא מתעלה מעלה מעלה הן ברוחניות הן בגשמיות...

יש שביארו שלכן נהגו לשלש פסוק דפרשתן (מט יח) 'לישועתך קיויתי ה', 'קיויתי ה' לישועתך, ה' לישועתך קיויתי, כי אנו אומרים לאדם באיזה אופן שתסתובב ולאיזה צד שתפנה הינך נצרך לחסדי וישועת ה', ע"כ קוה לו תמיד. עוד אמרו, כי ככל שמרבה האדם בתקוותו לה' הינו מתקרב אל ה' יותר, על כן, בפעם הראשונה נכתבה תיבת ה' כתיבה שלישית, בשנית כתיבה שניה, ובפעם הג' תיבת ה' קודמת לכל.

ב. איתא מ'צדיקי קמאי' (הרה"ק מקעשינאו בעל 'גבורות ארי' אמר זאת בפני הרה"ק מ'אפטא' וקילסו מאד, וכן איתא בעוד ספה"ק) על הכתוב (ג יז) שאמרו האחים ליוסף 'אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך, ועתה שא נא לפשע עבדי אלוקי אביך'. תיבות - שא נא עולים ב'ראשי תיבות' שור אריה נשר אדם, והם ארבעת הדמויות החקוקות על רגלי כסא הכבוד. והנה, השור הוא 'יוסף הצדיק' כמה שנאמר 'בכור שורו הדר לו' (דברים לג יז), וזכה למדרגה גבוהה כזו בזכות עמידתו בתוקף בכל הנסיונות והקשיים דעדו עליה מיום מכירתו עד יום המלכתו למשנה למלך, וכך אמרו לו, דע אחינו הקדוש, כל מה שנתעלית למדרגה רמה – להיות דמותך חקוקה באחד מרגלי המרכבה הקדושה, לא היה אלא על ידי - פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך, כי רק על ידי המכירה וה'נסיונות' באת לידי כך, ולכן שא נא לפשע עבדי 'אל-הי אביך' שהוא ר"ת א'י לאו ה'אי י'ומא כ'מה י'וסף א'יכא ב'שוקא, פירוש, כי בלאו המכירה לא היית שונה משאר יוסף המסובבים הנה והנה 'בשוק', ורק על ידי 'המכירה' נתעלית לאין ערוך משאר 'יוסף' אחר שבעולם, להיות חקוק על כסא הכבוד.

ברש"י (ריש פרשתן), 'פרשה זו סתומה, לפי שנסתמו עיניהם ולכם של ישראל מצרת השיעבוד', פירוש, שבשאר פרשיות התורה יש בין פרשה לפרשה ריווח של כמה אותיות 'נייר חלק' מבלי לכתוב שם מאומה, וכאן היא 'פרשה סתומה', נמצא שבמקום ה'חלק' כתוב 'ויחי יעקב'. יש שרימזו בזה כי פעמים נראה לאדם ש'פרשה סתומה' באה עליו, נסיונות קשים ומרים עדו עליה, נסתמו עיניו ולבו - ולהיכן שפונה – אם ימין או שמאל 'סגר ה' בעדו', ידע שכל זה אינו אלא 'דמיון' בעלמא, כי על פי תורה שם נכתב 'ויחי יעקב' כי כל זה היה להחזיקו ולהחיותו בעושר וכבוד. ויתחזק להאמין באמונה שלימה שאף שאיננו מבין את הנהגת ה' עמו – כך הוא האמת שכאן נבנית טובתו להחזיקו ולהחיותו (עפ"י 'פרי צדיק' ריש פרשתן).

עבוד"י תרומה ד"ה ונועדתי), וכאן בא לפרש כי פעמים נראה לו לאדם שה' ימלוך - שרק ב'עמיד' תהא הנהגת ה' עמו בטוב... כשיקיים 'והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט), אבל כעת רע ומר גורלו. לזה מבאר התרגום - 'מלכותיה קאים' לשון הווה, שכבר בוו השעה הכל טובה וברכה, ומתחת ההסתר שרויה הטובה והברכה כבר מעתה... י אין לו אלא להתחזק באמונה פשוטה ובקרוב ממש יאיר ה' פניו אליו וישם לו שלום י.

להיטיבו באחריתו (אלא שכעת הינו 'מסתתר' מעמו). כמו שאמר הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (הובא בדברי יחזקאל' [שינאווא], מקץ (מב ז) ויתנכר אליהם) דהנה כתיב (שמות טו יח) 'ה' ימלוך לעולם ועד' בלשון עתיד, ובתרגום תרגמו בלשון הווה - 'ה' מלכותיה קאים לעולם ולעלמי עלמיא'. וצ"ב, מדוע שינה ממשמעות הלשון, מלשון עתיד להווה. אלא, עפ"י הידוע שהתרגום אינו מפרש רק 'פירוש המילות' גרידא בלשון המקרא, אלא בא ללמדנו את תוכן הענין (עי')

הגאון בעל ה'דרכי דוד' ישב פעם שבעה על פטירת בנו חביבו בימי עלומיו, בחזרו אל הישיבה אחרי ככלות ימי ה'שבעה', אמר שיעור בפני התלמידים כהרגלו, באמצע השיעור הקשה אחד התלמידים קושיא על דברי התוס' במסכת פלונית, נענה ה'דרכי דוד' בלשונו ואמר לו אז מען פארשטייט נישט איז דאס קיין קשיא נישט', (כשאין מבינים דבר אין זה נחשב לקושיא כלל), כלומר 'חסרון בהבנה' אינו בגדר 'קושיא', דרק כשמבין את דברי התוס' - אלא שיש לו קושיא על דבריהם הרי זה בגדר קושיא, ובכך רצה לרמז לעצמו, כי אין האדם מבין מאומה בהנהגת ה', ואי אפשר לו להשיגו כלל, וממילא אין לו שום 'קושיות' כלפי מעלה, דהרי אין בידו להבין, ואין עליו כי אם להאמין בבוראו.

ג. והעיקר שלא לדאוג דאגת מחר, וכך פירש הרה"ק הרר"ב מפשיסחא (קול שמחה בפרשתן) וכן הרה"ק הרמ"ל מסאטוב (ליקוטי רמ"ל ויחי) זי"ע, בפסוק בפרשתן (מח ב) 'ויברכם - ביום ההוא לאמר', שבירכם שלא יהא לעיניהם אלא אותו היום בלבד, ולא ידאגו כלל מה יעלה למחר בגורלם.

מענין לענין, זכורני לפני כארבעים שנה, שמצבו הכספי אצל אאדמו"ר הרה"ק מלעלוב זי"ע (יומ"ד י"ד טבת) היה דחוק מאד, בלית ברירה יצא לחוץ לארץ כדי לאסוף תרומות לצרכי ביתו, נדד ללאנדאן ולאמריקע ושהה שם כחצי שנה עד שלבסוף הצליח לאסוף בעמל ויזע סכום מכובד. בסיום מסעו ביקר בטאראנטא שבקאנדא והתאכסן שם אצל משפחת וועכטער, בהיותו שם ביום שבת קודש נכנסו גנבים לבית האכסניא וגנבו את כל צרור הכסף, והיה הדבר לפלא שזולת צרור זה לא שלחו ידים בשום דבר אחר מחפצי הבית, בעה"ב הצטער וחשש מאד מתגובתו של אאדמו"ר זי"ע, אולם כשמוע אאדמו"ר את דבר הגניבה יצא מיד בריקוד ובמחול ושר ניגוני שבת מרוב שמחה וחדוה, וגער בבעה"ב הנוטה לחשוב ולהצטער מכך בעצם היום הזה - יום שב"ק, כראות כן בעה"ב הלך מיד לפרסם דברים כהווייתן בקרב כל בני העיר, והבינו כולם שאיש קדוש שוכן בקרבם, ולמוצש"ק שיחרו רבים לפתחו ונתנו לו נתינות הגונות, וחזר לביתו בארה"ק כשבכיסו סכום גדול יותר ממה שאסף בתחילה.

וראו בעיני בשר את הבטחתם של חז"ל (שבת קיח): 'כל המענג אתהשבת נותנין לו משאלות לבו', וכביאורו של ה'אליה רבה' (סימן רמב סק"ג) ששכר זה הוא מדה כנגד מדה, שהרי הסמ"ק כתב (סימן רפא) שמחובת האדם לחשוב בשבת כאילו כל מלאכתו עשויה (עיי' 'טור' שו ח), ואע"פ שמצד הדין מותר להרהר בעסקיו בשבת ורק הדיבור אסור, מכל מקום בכלל עונג הוא להסיח דעתו מכל צרכיו ושלא יהרהר כלל בחפציו ובעסקיו אלא יהא דומה לו כאילו כל מלאכתו עשויה, ובשכר שהוא מתגבר על עצמו 'לפנים משורת הדין' ומסיח דעתו לשמוח ביום השבת כאילו כל מלאכתו עשויה, לכן יזכה שכך יהיה באמת ותיעשה מעצמה כל מלאכתו, וימלא השי"ת כל משאלות לבו לטובה.

ד. ביסוד זה שהמקרא מדבר על ה'נגלה' והתרגום על ה'הסתר' הטמון תחת הנעשה עמו ביארו, דלכן כתיב (מח כב) 'ואני נתתי לך... אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ונקשת', ובתרגום תרגם בצלותי ובבעותי, ומדוע שונים דברי התרגום מהמקרא, כי בוודאי מלחמתו הייתה בחרב וקשת בפועל ממש, והיה נראה ב'נגלה' שהחרב והקשת הם העורכים את המלחמה והם המנצחים, אך האמת שאין הקב"ה חפץ עשות 'נס גלוי' לכן הוכרח להשתמש בחרב וקשת ואינם אלא 'מסתירים' את עורכי המלחמה באמת, רק ה'תרגום' שמפרש ב'נסתר' - את הנעשה מתחת לראייתם של בני אדם, מגלה לן שיעקב התפלל על נצחונו במלחמה ושם כבר פעל את הנצחון... כי בעולם הזה אי אפשר לפעול מאומה מבלי התפילה. ולא היה הנצחון בעת המלחמה כשהשתמש בחרב וקשת רק בעת התפילה בקרן זוית שהתפלל. וידועים דברי הגה"ק החזו"א זי"ע, שעיקר ההשתדלות היא התפילה, אלא שלפעמים נדרש מן האדם גם לעשות

נקמתם, אמרו הלוואי לא ישמנו אלא בלב ואף אם ירצה לנקום בנו בפועל, יגמלנו ברעה כמו שאנו עשינו לו, ומכיוון שאנו עוללנו לו רעה שיצא ממנה טובה גמורה, שנעשה 'מלך' על מצרים, אף הוא אין לו לנקום בנו אלא ברעה אשר תצא ממנה הטובה.

עפ"ז ביאר הגה"ק רבי צבי הירש מוואידיסלוב זי"ע (אביו של הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע, 'עשרה למאה' דרוש ו') דצ"ב, מדוע אמר יוסף לאחיו 'אל תיראו כי התחת אלוקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה' (נ יט-כ), וכי אלו דברי פיוס הם, לומר להם ברצוני לנקום בכם אלא שאין ביכולתי עשות כן, מה פיוס יש כאן. עוד צ"ב, מדוע קנטר אותם - 'אתם חשבתם עלי רעה'. ויבאר עפ"י ה'בעל הטורים', שכך אמר להם יוסף, אין לכם לחשוש מנקמתי שהרי הרעה אשר עשיתם עמדי הייתה בפועל טובה - כי אלוקים חשבה לטובה, וא"כ אין לי לנקום בכם אלא ברעה אשר תצא מאתה טוב (כי לפי חוקי 'המשפט' - אין לנקום ברעהו ברעה גדולה ממה שגמלוהו, והרי 'מלך' אנכי, ומלך 'במשפט' יעמיד ארץ, משלי כט ד), וכי התחת אלוקים אני, אין כוח בידי בשר ודם לעשות רעה שתוצאותיה לטובה, רק האלוקים 'בעל היכולת כולם'.

הגאווה והגדולה לחי עולמים - המאמין אינו מקנא ברעהו ואינו מתגאה על רעהו

בפרשתן (מח כ) 'בך יברך ישראל לאמר ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה', ומבאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דכלה, בפרשתן) וכי למה יתברכו בני ישראל ב'אפרים ומנשה' יותר מבשאר השבטים או אבות הקדושים, אלא, שמעלה מיוחדת מצינו גבי אפרים ומנשה - שיעקב אבינו העמיד לפניו שני אחים - והראה לעין כל שהוא מחשיב את הקטן יתר על הגדול, והנה הגדול - אינו מקנא בקטן ולא כלום, ולאידך, הקטן - אינו מתגאה על הגדול, אכן, על כגון אלו נאמר 'בך יברך ישראל' - להיות כאפרים וכמנשה באחדות הגמורה, ללא גאווה וללא קנאה.

ובאמונה זו יומתקו כל צרותיו וייסוריו, ומפורש כן ב'בת עין' בפרשתן על הפסוק 'מאשר שמנה לחמו' (מט כ), וז"ל. 'העיקר הוא להאמין באמונה שלמה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס:), ולברך לבורא עולם ב"ה על הרעה בשמחה ובטוב לבב ממש כשם שמברך על הטובה (ברכות נד:). ואפילו ח"ו כשהאדם מחוסר ממשאלות לבו אעפ"כ יהיו תהילותיו לבורא עולמים ב"ה על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, כמאמר הכתוב (תהלים קג, ו) 'כל הנשמה תהלל י-ה', ודרשו רז"ל (בר"י יד ט) 'על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה'. ואע"פ שהוא מחוסר ממשאלות לבו, אעפ"כ יאמין באמונה שלמה שכלול בזה חסד ה' באתכסיא, בכדי לברך על זה בשמחה ממש, ובוה האמונה והתהילה גורם שנמתקו הדינין בשרשם... וזהו מאשר - מלשון אשר ואהלל, יריק על עצמו כל השפעות טובות ומעדני מלך באתגליא על כל העולם'.

אתם חשבתם אלוקים חשבה - אין ביד אדם להרע או להיטיב לזולתו אם לא בדבר ה'

בפרשתן (נ יט-כ) 'אל תיראו... ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה'. כאן למדנו אורחות חיים ונתיבות יושר - שעל האדם להאמין שאין ביד איש בעולם להרויץ גורלו, ואפילו 'בעל השפעה' הגדול ביותר לא יוכל לא להזיקו ולא להועיל לו, ותמיד אינו תלוי אלא בידי שמים כמו"ש אלוקים חשבה לטובה. וכלשון קדשו של הרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע בתפילתו ריבון העולמים ידעתי כי הנני בידך לבד כחומר ביד היוצר, ואם גם אתאמין בעצות ותחבולות וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי מבלעדי עווןך ועזרתך אין עצה וישועה, ואם חלילה יחפצו כולם להרע או אתה בחמתך תשים עניך עלי ותשקיף עלי השקפה לטובה ממעון קדשך, הנה חבלים נפלו לי בנעימים וישועתי באה ועזרתי תגלה.

כתב 'בעל הטורים' (ג טו) כי כשחששו אחי יוסף אחר מיתת אביהם שמא ישטמם יוסף ויחפש לנקום

פעולה בפועל, אבל לעשות הפעולה ולא להשתדל בתפילה באופן זה בוודאי לא עשה את המוטל עליו לעשות, ולא יצא ידי חובתו (מעשה איש ח"י קג).

ה. ובמשנה ב'אבות' אמרו (ד כא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם'. על כן יש לו לאדם להתרחק ביותר משלש אלה, ובפרט ממידת הקנאה, כמו שכתב הרא"ש (ארחות חיים אות קיג) אל תתן בלבבך קנאה, שזו היא

מי שסכלותו רבה כל כך, עד שאם יראה לחברו איזה טובה יתעשה בעצמו וידאג ויצטער עד שאפילו הטובות שבידו לא יתנוהו מצער מה שהוא רואה ביד חברו, והוא מה שאמר עליו החכם (משלי יד ל) 'ורקב עצמות קנאה'. אמנם, יש אחרים שאינם מצטערים וכואבים כל כך, אעפ"כ ירגישו בעצמן איזה צער ולפחות יתקרה רוחם בראותם אחד עולה איזה מעלה יתירה אם לא יהיה מאוהביו היותר דבקים לו, כל שכן מאותם אשר אין לו אהבה רבה עמו הוא... והוא דבר יארע על הרוב ברוב בני האדם, כי אע"פ שלא יהיו בעלי קנאה ממש, אמנם, לא ניקו ממנה לגמרי... ואמנם לו ידעו ולו יבינו, כי אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלא נימא (יומא לה, ב). והכל כאשר לכל מה' הוא כפי עצתו הנפלאה והכמותו הבלתי נודעת, הנה לא היה להם מעם להצטער בטובת רעיהם כלל, עכ"ל.

בצלותי ובבעותי - א"א להתקיים מבלי התפילה

בפרשתן (מח כב) 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', ובתרגום, 'בצלותי ובבעותי' (בתפילתי ובקשתי), וכבר

ומבאר ה'אגרא דכלה' שלמעלה זאת הגיעו ע"י אמונתם האיתנה, וז"ל. הנה ידוע כל התורה כלולה בעשרת הדברות, ועשרת הדברות כלולים בדיבור האחרון - לא תחמוד. והיינו להתרצות בגזירותיו יתברך אשר מנע ממנו הטוב שהוא הניתן לחברו, ולחשוב כי הוא ית' הוא לבדו היודע (מהו) הטוב והנאות (הראוי) לכל אדם, ולא יקנא את חבריו... והוא כאשר ישפיע השי"ת טובה אל האדם, לא יבקש בזה תאוה וכבוד ויבוא להתנאות על חברו בזאת הטובה, רק אדרבה יכנע לפני בוראו ויחשוב כי הוא מצד החסד מבוראו עליו... על כן בירכם 'בך יברך ישראל' כאפרים - מבלי גאות, וכמנשה - מבלי קנאה על טובת חברו, עכ"ל. והיינו שבאמונתו יכיר שטובת חברו איננה 'על חשבוננו' כלל. לאורך כל קנינו שיש לו יותר על חברו אינו אלא על פי ה'.

ובך איתא ב'מסילת ישרים' (פי"א בד"ה הקנאה) וז"ל. הקנאה גם היא אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות, א. כי אין המקנא מרוויח כלום לעצמו ב. וגם לא מפסיד למי שהוא מתקנא בו - אינו מפסיד אלא לעצמו, וכמאמר הכתוב שזכרתי (איוב ה ב) ופותה תמית קנאה. ואמנם, יש

חולה רעה שאין לה רפואה. וכך כתב ה'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"ז) המקנא חומס נפשו, כי הוא מתאבל תמיד, דכל אדם מוצא טעם מתוק חוץ מהמקנא, כי אינו טועם טעם מתוק במאכלו עד שיפסיד חברו את הטובה אשר חננו ה'. ו. וכך הסביר זאת הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (דרך פיקודך מצוות ל"ח, חלק המחשבה אות ב) וז"ל. כי אם היה מאמין בזה (בהשגחת הבורא ובידיעתו) למה יתאוה, והלא תראה שלא יתאוה האדם שיהיה לו ד' רגלים כבהמה, (ומדוע -) כי אין זה מגדר האדם... כן הוא הענין בהתאוות האדם למה שיש ביד חברו ואינו שלו יש חסרון באמונתו בזה, אינו מאמין שהבורא כל בראו בחכמה, ומזמין לו הטוב הנאות לו, והשאר שאינם בידו אינם טובים לו. והבן הענין, עכ"ל.

ז. וכן כתב בפלא יועץ (ערך קנאה) וז"ל. קנאה היא מדה רעה מאד כמאמר התנא (אבות ד בא) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. והנה יצר לב האדם רע וחושק להיות יחיד בדורו בחכמה ומעשים בעשר וכבוד, ומתוך כך מצטער כשיש אחר כמוהו או גדול וטוב ממנו, ומקנא לו ומבקש רעתו ומספר בגנותו. וגדולה שנאה שהיא מחמת קנאה, אש אוכלה היא לאין מרפא. ומי שיש בו מדה רעה זו, כל ימיו מכאובים, ואוכל לחם העצבים ואין לו רעים אהובים, ומרבה ריבות והוא שמח לאיד ורוצה בתקלת חברו... ומי יוכל ספר גדל רעתה, מי האיש החפץ חיים יברח ממנה ויהא גיבור הכובש את יצרו על ידי העמק במחשבות טהורות, שיאמין באמונה שלמה שאין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, ואפלו אם היה הוא יחיד בעולם לא יעדיף להרויח יותר ממה שגזור עליו. ואם יתוספו סוחרים כמותו לאלפים ולרבבות, לא יחסר ממה שקצוב לו. ויתרצה במה שהוא רצון הבורא, הצור תמים פעלו, ולכל אחד, דטבא לה, עבדי לה, עכ"ל.

ח. והנה, רבים מקשים מדוע לא נכתב בהדיא 'בתפילתי ובקשתי'. ומבארים בשם הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע, משל לאחד שהיה מהלך בתוככי יער עבות, ורק מקלו בידו, בתוך כדי הילוכו הגיח לעברו דוב אשר רצה לטורפו ולאכול את בשרו, הרים האיש את מטהו והעמידו כאילו קשת בידו והוא עומד לזרוק את החץ, ואכן, נתפחד הדוב ובין רגע נפל על הארץ - מת, התמלא האיש שמחה, והחל להלל את המקל שבידו על שהצילו ממוות לחיים, עבר שם אחד ואמר לו, שטיא, וכי תעלה על דעתך שהרגתו במטך, לא כי, אלא על עץ גבוה בסמוך אליך עמד צייד וקשתו בידו, וכראותו האיך שהדוב מתקרב אליך ירה בו חץ ומזה נפל הדוב מת, ולענייננו יאמר, מי שאינו מבין שכל

באר הפרשה - ויהי

ה

האריכו חז"ל בשבחה של תפילה כי מבלעדי כוחה אי ותדע שזה כל כוחו של אדם בעולם הזה – ברוחניות אפשר להשיג מאומה, ועם התפילה לא יבצר ממנו דבר.¹ ובגשמיות, בפרנסתו וכל הצטרכויותיו, וכך פירשו

הקורה עמו על פי מעלה הוא – שמשם באים כל ה'חיצים' הן לטוב הן למוטב, הרי הוא דומה ממש לזה שהיה מהלל למקלו על שהצילו, ולא שם על לבו שיש אחד ממעל שעשה הכל.

עפ"י אלו הדברים מבאר ה'בן איש חי', שיעקב אבינו אמר לבניו, אל תדמו בנפשכם – שבמקלכם וכלי זיינכם ניצחתם את אנשי העיר 'שכם', לקחת אותה מיד האמורי, לא כן, אלא 'בצלותי ובבעותי' – התפילה לבורא כל עולמים היא אשר ערכה את המלחמה ועשתה הנצחון.

והכל תלוי בכח התפילה, וכמו שאמרו לפרש בדרך צחות בפסוק (משלי יג כה) 'ובטן רשעים תחסר', ויתפרש 'בטן' בהגייתה בלשון אידיש 'בעטען' (לבקש) 'בעטען' רשעים תחסר - כי הרשעים חסרים את ענין הבקשה והתפילה.

איתא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע בשם אביו הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (שם משמואל חיי שרה ר"ח כסלו תרע"ב, חנוכה תרע"ח ליל ג) כי ככל שהקשת מתוחה יותר לאחור כך יותר יבקע החץ ויעוף יותר למרחוק, כיו"ב ככל שלבו דחוק ומיצר יותר ומתפלל יותר מעמקי לבבו כך יותר תעלה התפילה למעלה למעלה (ובחיי שרה כתב כמה שהלב נרגש ומתעטפת עליו נפשו ביותר כך בוקעת התפילה למעלה יותר).

על כן, יזהר ביותר להתפלל בעבודה שבלב, ויזהר מאד שלא להסיח את הדעת ב'נערווען' (עצבים) למיניהם ושאר מיני ספיקות האם הייתה התפילה כהוגן אם לאו, כי כל אלו אינם אלא מפריעים לכוונת הלב באמת. פעם קבל יהודי לפני ה'חזון איש' זי"ע שהתפילה גורמת לו לכאב הראש (מפני הספיקות וכיו"ב), ענהו ה'חזון איש', איני מבין מה עניין ה'ראש' אצל התפילה, הרי תפילה היא 'בלב'.

הגה"ח ר' גד'ל אייזנער זצ"ל היה ממשיל את הדבר, לחיל מדינה אחת שנכנסו למדינת האויב בכדי לכבושה, בדרכם נלחמו בכל כוחם וכלי זיינם והחריבו את העיירות הקטנות, אך בהגיעם לעיר הבירה לא נותר להם כלי זין, מכיוון שכך, גברו עליהם האויבים בקל והדפוס מארצם, אך לו חכמו השכילו, לא היו משקיעים את כל כלי זיינם במלחמתם בעיירות הקטנות שבלאו הכי אין סכנה גדולה בקיומם, ומיד היו הולכים מול עיר הבירה להלחם בהם בכל כוחם, ובודאי היו מנצחים. והנמשל מובן, המשקיע כל אונו ומרצו להחמיר בחומרות על גבי חומרות ודקדוקים על גבי דקדוקים, כגון אמירה וחזרה שוב ושוב על התיבות, מחשש שמא לא אמרם בדקדוק הנכון, מפסיד בזה את כל כוחותיו לענין ה'לב', ואם היה מבין מהו עיקר התפילה היה משקיע את עיקר כוחותיו 'בעבודה שבלב' זו תפילה, ב'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'', ואז היה פועל גדולות ונצורות בתפילתו.

סיפר אחד מזקני נקיי הדעת בקרתא דשופריא, שבשנות בחרותו נקלע פעם לספק ספיקא של אכילת בשר וחלב, מיד התמלא בחזון ב'נערווען' (קפידות ודקדוקים), והחל לצום ולהתענות כדי שיתכפרו עוונותיו, כראות אביו את מצבו לקחו אל הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע וסיפר לו דברים כהויתן, פנה הרבי ואמר - בחזון, את כל ה'נערווען' והדקדוקים תכניס אך ורק בענין 'גאוה וכעס', שלא להתגאות ושלא לכעוס.

ט. שמעו נא למעשה שאירע זה לפני כג' שבועות, בשכונת 'רמת שלמה' שבעיה"ק ירושלים שוכנת ישיבה גבוהה לבעלי תשובה ושמה ישיבת 'פתחי עולם' בראשותו של הרב הגאון ר' אליהו פייבלזון שליט"א, והנה התדפק על דלתי ראש הישיבה יהודי הדר בתל אביב, הלה שכבר מלאו לו שבעים שנה וכבר הגיע לזקנה ושיבה (אבות ה כא) בא בבקשה כי ברצונו לחזור בתשובה (ולתקבל בישיבתו הרמה)... תמה ראש הישיבה בפניו מה אירע, וכי 'חלמא טבא' חזית... מה יום מיומיים כי באת לשוב אל הקב"ה היושב ומצפה ל'תשובתך' מזה שבעים שנה... ויען האיש ויאמר, נער קטן הייתי כשאבי ז"ל הי"ד נרצח בידי המרצחים ב'מלחמה', ואימי אשר עברה את כל מאורעות המלחמה סרה מהר מן הדרך, עלתה לארה"ק, נשתקעה בתל אביב ועזבה את דרכי התורה והיראה... והנה, אותי בנה היחיד אוד מוצל מאש שלחה להשתכן בבית היתומים של גאב"ד פוניבז' זצ"ל, כעבור זמן קצר באה אמי לבקר אותי בבית מלוני, ומה רבתה חרדתה לגלות ש'נפלה בפח יקוש' כי ה'מוסד' שהנני שוהה בו מתנהל על טהרת התורה והיראה בדרך המסורה לנו ממשנה בסיני ועד עתה... מה עשתה במסכנותה, בו ברגע ארזה את מטלטלי ונטלה אותם יחד עמי לתוככי הסחי והמיאוס בביתה אשר בתל אביב, ואז נסתם הגולל עלי ועל יהדותי...

נוהג היה גאב"ד פוניבז' לבקר לעתים תכופות את 'בניו' אשר בבית היתומים, ואכן, בביקורו הראשון שלאחר

של עולם, על 'צד שמאל' של רעהו – בענינים שיש לו בהם 'חולשות', הן ברוחניות והן בגשמיות, יביטו עליו בעין ימנית – דהיינו בחזקה ובדקדוק, לידע את כל פרטי חולשותיו, בטוב טעם ודעת, ואילו על צד ימין של רעהו – בענינים שהוא חשוב ומצליח הן ברוח הן בגשם, על זה יביטו בעין שמאלית - דהיינו שאין מחשיב זאת כלל וכלל, ולא עוד אלא שעל הצלחותיו יביט בצרות עין, ואינו מרבה לשבחו על כך לא בפה ולא בלב, ולכן 'שיכל את ידיו' ללמדנו, שנעמיד ימין כנגד ימין ושמאל כנגד שמאל, והיינו שעל חלק הטוב והחשוב של הזולת נביט ונתבונן בעין ימנית, בהנאה ובהרחבה, לשבחו ולפארו, ואילו על ענייני 'שמאל' לא נביט כי אם בעין שמאלית, כלומר בהבטה חלושה ורפה, שלא להתבונן ב'חסרונות' רעהו יותר מידי".

את דמיון הכתוב (מה כב) 'בחרבי ובקשתי' ובתרגום 'בצלותי ובבעותי', כי כמו שאיש הצבא לא יוכל לעמוד ולהתקיים אפילו שעה אחת בלעדי כלי הזין - החרב והקשת, כי היאך יעמוד בשדה הקרב מבלי כלי זיננו, כך אין לו קיום ליהודי מבלי כוח התפילה – כגיבור ואיש מלחמה מבלי כליו.

'שיכל את ידיו - הזהירות בכבוד כל אדם בהשכל ודעת

בפרשתו (מה יד) 'שיכל את ידיו', ידוע הביאור בשם הגר"ח מוואלאזין זצוק"ל שיעקב אבינו רמו בכאן, כי הנה, ראובן העומד אל מול שמעון, הרי ימינו של ראובן כנגד שמאלו של שמעון, ואילו שמאלו של ראובן הוא לנוכח ימין של שמעון, והרי 'ימין' הוא צד החזק באדם, ושמאל הוא הצד החלוש. וכך הוא דרכו

ה'סילוק' בירר אודותי, ושמע את הקול מבשר ואומר שאם הילד אשר בחרה לילך בדרכים עקלקלות נטלתו לביתה הקלוקל... מיהר הרב להזמין טעקס"י (מוניתי) והחיש פעמיו לבית האשה שבורת הלב, משנקש על דלתות הבית, והציג עצמו כאביהם של היתומים גוללה בפניו האם את כל תלאותיה ומאורעות המלחמה אשר עברו עליה ו'החלטתה' לבגוד בכל הקדוש והיקר ובשום פנים אופן לא תשלח את בנה למוסד המגדל צאצאים בדרך התורה והיראה... כראות הרב שתחנוניו לריק המה, ביקש מהם כסא, נתיישב עליו ופרץ בבכי נהי תמרורים, על השבר הגדול - על בן יקיר שנשמתו יורדת לטמיון... משעברו עליו עשר דקות בבכיה עצומה פרש בשלומם נשא רגליו וחזר לבני ברק. ע"כ דבר המעשה אשר אירע לערך בשנת ה'תש"י לפ"ג.

כאן באה תשובת היהודי שבא לדפוק על 'שערי תשובה' ככלות שישים שנה בשנת ה'תשע"ז, כי אותם הדמעות שנשפכו כמים מעיניו של הרב מפוניבז' לא נתנו לו מנוח במשך כל השנים שעברו מאז ועד עתה... עד שהגיעה השעה ובא לשוב בתשובה שלימה... מכאן תצא הקריאה לכל אב ואם (ולכל אחד על עצמו) שיפכו דמעות כמים – עליכם ועל נפשות צאצאיכם, כי אין דמעה אחת הולכת לריק, כל תפילה וכל דמעה מתקבלת באהבה בשמים ממעל, ואף אם לפעמים נראה לו לאדם שכבר הרבה להתפלל ולא הועיל מאומה, לא יתייאש כי ברבות הימים ימצאנה ותפעל פעולתה בדבר ישועה ורחמים.

י. עוד אמרו לבאר את הדמיון של חרב וקשת ל'תפילה', כי כמו ש'חץ' היוצא מן הקשת יהרוג את מי שפגע בו, אפילו אם הוא בא מתוך הקשת הנמצאת בידי חרש שוטה וקטן, מבלי כל הפרש והבדל אם הזורק את החץ גדול או קטן הוא, גיבור או חלש הוא, כי החץ עצמו יפעל פעולתו, כיוצא בו ממש היא התפילה, ממי שתבוא בכוחה לפעול פעולות כבירות – לשנות הטבע ולבטל הנגזר, להריק שפע ברכה עליונה ברוח ובגשם.

יא. עוד ביאור שמעתי מהגה"צ רבי מנחם מנדל מענדלזאן זצוק"ל רבה של קוממיות, שפעם שאל אחד מה'בעלי בתים' את אביו הגה"צ רבי בנימין מענדלזאן זצוק"ל (בעת שיעורו לבעה"ב בקוממיות), מדוע 'שיכל את ידיו' ולא החליף ביניהם את מקום עמידתם, ענה לו הגר"ב, דזה ברור שהיה וויכוח בין יעקב אבינו ליוסף ב'שיטות' בעבודת ה' איזה דרך ישרה היא שיבור לו האדם (כמבואר בספרים הקדושים), ולדורות למד אותנו יעקב אבינו כאשר יש וויכוח בינך לבין רעך, אל תבלבל אותו שיודה וילך כדרכך, אלא הנח לו, שישאר לעמוד על מעמדו, ושנה והזז את עצמך, על כן השאיר את אפרים ומנשה כמו שהעמידם יוסף, ושיכל את ידיו שלו.

כע"ז אמרו בעלי המוסר, משל לצבי שנכנס ליער עבות ולא עלה בידו לעבור בדרכו כי בכל פסיעה נסתבכו קרניו בסבך העצים, וניסה בכל כוחו לנתק את הענפים, והנה אך נשתחרר מעץ אחד מיד שב להסתבך בקרניו בעץ נוסף, פגע בו עובר אורח ואמר לו, טיפש שכמותך, ימיך יכלו ועצי היער לא יכלו, איעצך – קצוץ נא את קרניך ואז תוכל

להלך ביער באין פגע ומפריע. כיו"ב אמרינן למי שמהלך בין הבריות - במקום ש'יסתבך' בסבך מידותיהם וטבעיהם של אינשי דעלמא, יקצוץ את 'קרניו הבולטות' - כל חד בדיליה, והכל יבוא על מקומו בשלום.

מסופר על הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שפעם עשה את דרכו בפרוס הפסח אל העיר ליז'ענסק אל רבו הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע. בהיותו בלב יער איבד את דרכו ולא ידע אנה יפנה, מכיוון שכך נעמד הרר"ד ובכה אל הבורא בדמעות שליש שיחלצו מן המיצר, לא עברו כמה רגעים והנה פגש הרר"ד בזקן אחד, והוא הדריכו והוציאו מסבך היער. כאשר הגיעו להפרד זה מזה, נענה הזקן ואמר לו שני דברים אלמדך שתזכרם תמיד, ואלו הם. א. בבוא הנגר לחבר שני קורות עצים יחדיו, ובאחד מהם יש 'בליטה' כלפי חוץ, אזי העצה היעוצה לחורר 'שקיעה' בקרש השני - במקום לחתוך ולגזום את בליטותיו של הראשון, וכך יתחברו שני העצים והיו לאחד. ובא לרמוז לכל אחד באשר הוא שכשברצונו להתחבר עם ידידיו וחבריו באהבה, אחווה, שלום ורעות, עצתו שיעשה שקיעה בעצמו - כלומר שיוותר משלו לרעהו, וכך יבואו לאחדות השלימה והראויה. ב. תחת אשר תעמוד ותפשפש במעשי רעך, עסוק בדרישה וחקירה אחרי מעשי עצמך... מיד אחר הדברים האלה פרח לו האיש, ונתברר כי הנה זה אליהו זכור לטוב (עיי' שש"ק ח"ב אות שמא).

הרה"ק רבי יצחק מווארקיי זי"ע נשא את בתו של עשיר אחד שהיה מחזיקו על שולחנו, והמציא לו כל מחסורו ביד רחבה ונדיבה, באחד הימים נכנס הרה"ק מווארקיי אל רבו ה'חווה מלובלין' זי"ע, אמר לו 'החווה', אם יוצע לך להיות 'מלמד דרדקי' בכפרים ובעיירות - קבל נא את ההצעה, הרה"ק מווארקיי לא הבין מדוע עליו לעזוב את חק לימודיו ואת ביתו בעת שלא חסר מאומה בביתו, שהרי חמיו העשיר מחזיקו על חשבונו, אך פשיטא שמשמע את ציווי של רבו הקדוש הסכים לכך, וחזר לבית המדרש לאהלה של תורה, אדהכי והכי, נכנס יהודי מכפר פלוני אל החווה, ושפך בפניו את מר לבו על בניו שהגיעו זה מכבר לגיל חינוך, ואינם מבינים מאומה מלימודם, אמר לו החווה בבית המדרש יושב אברך בשם ר' יצחק, גש אליו ואמור לו ששלחתך לקחתו למלמד לבניך, ותשלם לו סך ארבעים זלאטע'ס עבור מחצית השנה הקרובה, ואכן הרה"ק מווארקיי הלך עמו לכפרו, בהגיעו לשם שיגר מכתב לבני ביתו שבמחצית השנה הבאה לא יחזור לביתו, כי נבחר להיות מלמד באיזה כפר נידח בציווי קדשו של הרבי 'החווה מלובלין', מה נשתומם הרה"ק לקבל מכתב תשובה מבני ביתו - כי טוב עשה, שבכך יוכל להביא טרף לביתו, באשר 'אנשי צבא' הצרפתיים נכנסו לעיר אחר שובם ממלחמה, ובזזו מכל הבא ליד, ואף את אבי - השווער (חמיו) בזזו, השאירוהו נקי מנכסיו, ולרש אין כל.

הרה"ק מווארקיי החל במלאכתו, אך מהרה נוכח לראות שמוחם של הנערים אטום וסתום ואינם מבינים 'דבר וחצי דבר' מלימודיהם, קם ונסע אל רבו להזכירם בפניו, אמר לו רבו, מה לך כי תבוא אלי, העתיר בעדם בכל תפילה ותפילה, בקש עליהם ב'אהבה רבה', ובשאר תפילות שתיקנו להצלחה בתורה. חזר הרה"ק מווארקיי אל הכפר, קיים עצת רבו, ואכן 'נפתחו לבם ומוחם' של תלמידיו ואט אט החלו להבין את הנלמד.

בכפר נידח זה לא היה כי אם מניין מצומצם של עשרה יהודים בלבד, ביום מן הימים פרצה תגרה בין שניים ממתפללי בית הכנסת, ויקם אחד ובייש את חברו ברבים, המתבייש הבטיח נאמנה שמיום זה והלאה שוב לא ידרכו כף רגליו בבית הכנסת (אף שידע שבכך יתבטל המניין היחיד בכפר), בכדי להרגיעו ניגש אחד מבני העיירה אליו, ואמר לו, דע לך, כאשר תקבל ב'סבלנות' כל הבא עליך, בין לטוב ובין למוטב, באהבה ושמחה, תהיה מובטח לחיים של אושר וכבוד, והדברים נרמזו בכתוב (מש טו) 'וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול', דלכאורה סותר הכתוב את עצמו ד'ויט שכמו לסבול' אינו 'מנוחה', אלא דזה גופא אמרינן, 'וירא מנוחה כי טוב' - אם הנך רוצה לחיות על מי מנוחות, אזי 'ויט שכמו לסבול' - הטה שכמך, והיה נכון 'לסבול' כל מה שיבוא עליך, ועל ידי זה תנוח בשלום על מקומך.

ככלות מחצית השנה נפרד הרה"ק מווארקיי מהכפרי, ומשנשאל האם יחזור לאחר החג, ענהו רבי יצחק, כל בואי הנה היה רק על פי ציווי מורי ורבי, גם בנוגע להבא אשאל את פיו כדת מה לעשות, משם נסע רבי יצחק לובלינה אל רבו 'החווה הקדוש', אשר קיבלו בסבר פנים יפות, בתוך שיחתם שאלו ה'חווה', האם שמעת איזה 'דבר תורה והדרכה' בכפר ששהית זה כמחצית השנה, ענהו הרה"ק מווארקיי הרי כל תושבי הכפר בורים ועמי ארצות המה, והיאך יכולתי ללמוד שם אפילו דבר אחד מן התורה... עד שנזכר הרה"ק מווארקיי בעובדא זו כשפרצה התגרה בבי כנישתא, ושם שמע דברים נפלאים אודות מידת הסבלנות, כשמוע 'החווה' דבריו אלו, נענה החווה ואמר - זה הדבר שרציתי לשמוע מפיך, אכן כעבור זמן שב חותנו לעלות על דרך המלך ושב לעשירותו ולא חזר למלמדותו.

ואם כבר נכשל חלילה בעון זה צריך לזוהר מאד לבקש מחילת הנפגע ולשמוע מפיו שהוא סולח לו, דכלאו הכי לא יוכל לזכות לכפרה על חטאו, נוראות כתב רבינו בחיי (בפרשתן) על הכתוב (ג יז) 'ויבך יוסף בדברם אליו', וז"ל 'והנה אחיו [השבתים] בקשו ממנו [מיוסף] מחילה, ולא ביאר הכתוב שמחל להם, וכבר ביארו חז"ל, שכל מי שחטא לחבירו ועשה תשובה אינו נמחל לעולם עד שירצה את חבירו, ואע"פ שהזכיר הכתוב (פסוק כא) 'וינחם אותם וידבר על לבם', שנראה בזה שהיה להם ריצוי מיוסף, מכל מקום לא ראינו שיזכיר הכתוב מחילה ביוסף, ולא שיוודה להם שישא פשעם וחטאתם, ואם כן מתו בעונשם בלא מחילת יוסף, ואי אפשר להתכפר עוונם רק במחילתו, ועל כן הוצרך העונש להיותו כמוס וחתום להפקד אחר זמן בענין עשרה הרוגי מלכות'י, עכ"ל. אמנם כאשר ימחל לרעהו בלב שלם ירוויחו שניהם ויבואו על שכרם בברכות שמים ממעל בבני חיי ומוזני וכט"ס.

עוד מצינו בענין הזהירות בכבוד רעהו, בדברי ה'אור החיים' הק' (מה כו ד"ה ראיתי לתת לב) שמקשה מדוע לא חש יוסף על צער אביו, ובמשך כל הכ"ב שנים שהיה רחוק מבית אביו לא שלח איגרת להודיעו כי 'עוד יוסף חי', בשלמא בהיותו עבד בבית פוטיפר וכל שכן לאחמ"כ כששהה בבית האסורים, לא היה הדבר ביכולתו, אבל משעלה לגדולה וישב על כסא המלכות מדוע לא כתב לו הלא ידע גודל צערו של אביו. ומבאר ה'אור החיים' שחש על כבוד אחיו מלביישים לפני יעקב וכל זרעו, ע"כ סבל שישאר אביו בצערו מלביישים, וכבר אמרו 'מוטב שיפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו' (ב"מ נט.). ואף כשכבר ירד יעקב למצרים ודר בה במשך י"ז שנה, הרי בכל אותם השנים לא נכנס יוסף אצל אביו (פסיקתא רבתי פ"ג י) שמא ישאלהו אודות המכירה ויוודע קלונם של אחיו לאביו. ולכן כשחלה יעקב את חליו האחרון - 'ויקרא לבנו ליוסף':

ביסוד דברים אלו הקים הרה"ק מווארק' את עדתו נאמנה, וזה היה 'אבן השתייה' של 'ווארק', לקבל הכל בסבלנות, ואז וירא מנוחה כי טוב.

מעשה ברב חשוב בירושלים, יהודי בר אוריין, אשר הגיע להשתתף בשולחנו הטהור של הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע אשר כידוע היו סועדים על שולחנו הרבה שבורי לבב ודלי השכל אשר לא היה מי שיקרבו כי אם אותו קדוש וטהור רבי שלומק'ע. אותו רב הביא עמו קדירה של טשולנט עבור הרבי ויושבי השולחן הטהור. בין המשתתפים שם ישב יהודי מסכן שתמיד הרגיש כי מפלים אותו לרעה והוא מקבל מכל מאכל פחות משאר המסובין... ע"כ כשהביא הרב את ה'טשולנט' הורה רבי שלומק'ע שיניחו את הקדירה לפני אותו יהודי שבור לב, בכדי שיוכל לקחת ממנו כל צרכו ולא ירגיש שמקפחים אותו. משהונחה הקדירה לפניו והחל לקחת מן התבשיל, החלו עוד כמה יהודים לדחפו מעט ברצותם לקחת גם הם מן המאכל ואותו יהודי אשר חשש שמא שוב יבוא לו מעט מן המאכל בלבד, מיהר וירק מלוא לוגמיו אל תוך הקדירה, ובכך הבטיח לעצמו שאיש לא יהין לגעת בקדירה ובתבשיל. רבי שלומק'ע ראה את המתרחש אך במידותיו הקדושות החריש ולא אמר מאומה.

כראות הרב (שהביא את המאכל) את המתרחש, חרה לו הדבר, ויקם ממקומו והחל מדבר בחוסר דרך ארץ מול פני הקודש, וכה זעק - וכי ל'מעמד' זה 'טיש' יקרא... וכי 'תורה' שמעו כאן, רק הנהגות משונות מבלי 'דרך ארץ' ראינו אצל המסובים... מה ניתן ללמוד מ'טיש' כזה, היסוהו רבי שלומק'ע והשיבו בנחת, אכן הרבה יש ללמוד משולחן זה... והיא, מידת הסבלנות... לראות איך דברים מתרחשים שלא לשביעות רצוננו ולהיות סבלן, לא לומר מאומה ולצפות עד יעבור זעם... זהו לימוד גדול שאפשר ללמוד כאן בהאי תכא...

יב. אלו הדברים חוזרים ונשנים ב'מציאות' החיים תמידין כסדרן, וכאחד מני אלפים נציגה נא מעשה נורא שאירע באחת מארצות הגולה בחו"ל ושמעתיו מכלי ראשון. השתלשלות המעשה החלה לפני כארבע עשרה שנים ונגמרה בכי טוב רק לפני כמה חדשים, וכך הווה, נערה אחת מבנות ישראל הכשרות עמדה בפני המעבר ללימודים ב'סמינר' עז היה חפצה לעזוב את מוסד הלימודים בו למדה מכבר למוסד לימודים אחר שם תוכל להתחיל 'דף חדש' בחייה (עם חברות חדשות), ואכן ההורים פעלו בעזרת כמה עסקנים ונתקבלה למקום חדש בתקוות טוב לשינוי לטובה.

ויהי ביום הראשון ל'לימודים' ותבוא הבת למוסד החדש, אך, אוי ואבוי, בשל כמה סיבות קיבלה כמה מהחברות החדשות בקבלת פנים של נידוי והרחקה, מתוך לעג וקלס וביזוה בביזי בזיונות, והייתה 'פגיעתן קשה' עד מעמקי הלב, משחזרה לביתה אמרה לאביה ואמה - יעבור עלי מה, רגלי לא ידרכו באותו סמינר לעולם ועד אף אם אצטרך

מחמת כן לשבת בבית מבלי מקום לימודים... בלית ברירה סידרו עבודה שתחזור מיד למחרת למקום הלימודים בו למדה עד השנה האחרונה, והכל בא על מקומו בשלום, כי חזרה ללמוד במקום זה מאז עד שנישאה בשעתו"צ. עתה באנו לעיקרי הדברים, כי עברו שנה שנתיים, שלוש אף ארבע שנים... עד שעברו כשבע שנים מנישואיה ולא זכתה עדיין לחבוק בן, למרבה התדהמה והצער גם ארבע חברותיה שפגעו בה באותו יום מר ונמהר המתינו בכליון עיניים לזש"ק ועדיין לא נושעו... ותהי צרת חמשת המשפחות ומכאובם קשה עד מאד. נדברו אותן ארבע החברות והגיעו למסקנא כי כל זה אינו אלא בגין אותה 'פגיעה' קשה ומרה במי שהייתה חפה מפשע, ומה להם כי דלקו אחריה לקיים 'מלבין פני חברו' בהידור רב ל"ע... מכיוון שכן פנתה אחת מהם אל אותה נפגעת לבקש מחילתה בשמה ובשם ג' החברות, אך שמעה עלובתא דא מי המדבר אליה, הפנתה עורף ואמרה, הפצע שפצעתן בי באותו יום לפני כ"ג שנה עדיין שותת דם בליבי כאילו אירע בזה הרגע ואיך אמחל לכם, אינני מסכמת אפילו לדבר עמכן... משראו כי אכן חששם יציב ונכון - ועדיין אינן נקיות כלל מאותה הפגיעה, החלו משלחים 'שלוחי מצווה' בזה אחר זה לדבר על לבה בדברי פיוס ונוחם, אך היא בשלה - לעולם לא אוכל למחול על כך. בלית ברירה שלחו את ה'מחנכת' שהייתה בכיתתם באותו היום, ובה כבר נהגה הנפגעת מנהג 'דרך ארץ' ושמעה את אשר בפיה, והסכימה לדבר עם ארבעת החברות. אלא שתנאי התנתה מכיוון שעדיין לא נתיישב לבה למחול ע"כ מסכימה היא להיפגש עמהן לדבר יחדיו על כל ענין שבעולם - מלבד על ענין פגיעתם...

ביום שנקבע עלו לביתה ארבעתן ומיני מרקחת בידם, ישבו וסעדו ליבן גם יחד, שוחחו על דא ועל הא כפי שנדברו מעיקרא שלא להזכיר את ה'פגיעה'. כעבור שעה תמימה פתחה אחת מהן את פיה בבכי ותחנונים, וכה אמרה, הביטי וראי את הנעשה, חמש הנשים היושבות כאן יושבות וממתונות עד כלות לחבוק בן - בשעה שכל חברותיהן כבר נתברכו בד' וה' צאצאים... אנא, יהמו נא רחמיך... ופרצו כל החמשה בבכי קורע לב למשך זמן ארוך. בגמר הבכי הגדול והנורא נתקרבו הלבבות והיא פתחה ואמרה 'מחול לכן מחול לכן...' ונתפזרו כל אחת לביתה בהרגשה כי האבן נימוחה, נמסה ונגולה מעל ליבן. וראה זה פלא והפלא לפקודת השנה כבר נעשו כל החמש אמהות לבנים ובנות, והכל בזכות אותה הכרזה 'מחול לכן, מחול לכן...' אמור מעתה, ישמע חכם וימנע עצמו מתחילה שלא לפגוע באיש, גם הנפגע ימחול מיד ויחסוך מעליו ומעל כל בני ישראל הרבה צער ועגמת נפש 'ראה זרע יאריך ימים' בטוב ובנעימים. החיד"א מביא מעשה שהיה עם מורו ורבו האור החיים 'הק' ז"ע, שאחד מראשי הקהל ומקורב ביותר למלכות זלזל ובייש אחד מחכמי ורבני העיר. קרא לו האור החיים לתווך את השלום - שימחל לעשיר, אמר לו החכם למה יטריח הרב לדבר על לבי דברי פיוס, הרי מיד בעת שביזה אותי כבר מחלתי לו במחילה גמורה. כי איתא בזוהר 'הק' (עיי' עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו חיקור דין ח"ג פ"ב) שעוונותיהם של ישראל מכבידים כביכול על השכינה 'הק', ולא רציתי שעוון היהודי שביזה אותי יכביד עוד על השכינה 'הק', לכך מיד סלחתי לו שלא יחול העוון אף לא לרגע, וכלל לא היה איזה 'צער השכינה', קילסו האור החיים ביותר, ובזה מבאר החיד"א שלכן 'המעביר על מידותיו מעבירין ממנו כל פשעיו', מטעם מידה כנגד מידה - כמו שהוא הקיל מצער השכינה במחילתו למי שפגע בו, כך מידה כנגד מידה מעבירין ממנו כל פשעיו להקל מהשכינה את 'משא סבלה' מעוונותיו של אדם (דבש לפי' מערכת מ אות כג, ומביאו גם בספרו 'מראית עין' ד' פעמים, הוסיף שם [ר"ה יז]. וכבר כתבתי שאני כותב זה הרבה פעמים להיותו יקר הערך, ודברי מוסר צריך לחזור עליהם לעורר הלב ליראה את ה', וכולי האי ואולי...).

ומה רב טובך אשר צפנת ליראיך אם מחל ושתק, שזוכה ל'גילוי אליהו' כמו שגילה אליהו הנביא בעצמו (מס' בלה רבתי ד לא) אמר אבא אליהו זכור לטוב, לעולם אין התורה מתפרשת אלא ממי שאינו קפדן, ואף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן.

ויש להסמיך מה שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע, שלהתאפק פעם אחת מן הכעס חשוב יותר מגילוי אליהו אלף פעמים, והיינו שהעיקר הוא שלא להקפיד כלל.

הרה"ק משינאווא ז"ע היה מקפיד מאד מאד שלא לטבול במקווה שכבר טבל בה מאן דהוא, פעם אחת בימי שהותו בעיה"ק צפת ביקש לטבול במקווה טהרה, הלך הבלן ומילא עבורו את בור הטבילה במים חדשים. אלא שיהודי אחד מיהר לטבול באלו המים טרם טבילתו של הרה"ק - טבל, עלה ונסתפג כאילו לא אירע דבר. והנה, אך הכניס הרה"ק את כף רגלו לתוככי המים, נזדעק, מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו להיכנס ולטבול לפני במקווה... כה המשיך ושאל. ולא קיבל מענה לשאלתו כיון שהבלן לא רצה להודיעו מי היהודי שנכנס, הואיל ויהודי זה חשוך בניס

באר הפרשה - ויהי

דכאשר ראה בגדולת ועשירות יוסף, הבין שאינו בן כמותו חשב שקרבו ימיו 'למות', לכך קרא ליוסף ואמר לו 'שים נא ירך תחת ידיכי' - כלומר, תחת היסורים שעברו עלי כל שנתי ועל שמם נקראתי 'מרא דירכין', תחתם קבל על עצמך - 'ועשית עמדי חסד ואמת', להיות 'מרא דיריין', וע"י ריבוי הצדקה והחסד תהיה בן כמותי, ואחשב כ'לא מת', וכל מיתתי תהא רק 'שכיבה' עם אבותי ולא מיתה, וכך הוה כמו שאמרו (תענית ה:): 'יעקב אבינו לא מת', כי אם שכיבה עם אבותיו.

וזה נמי פירוש הכתוב (נ טו-כא) 'ויראו אחי יוסף כי מת אביהם', כי בראותם את רוב טובתו של יוסף, חשבו שיעקב אביהם נחשב כ'מת' שהרי לא הניח בן כמותו, ענה להם יוסף 'אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם', מכאן ואילך אפרנסכם ואעשה עמכם צדקה וחסד, ובוה יחשב לי כאילו עברתי ייסורים כל ימי חי, ושפיר הניח אבינו בן כמותו והוא נחשב בין החיים.

ובבלל הצדקה, להיות 'טוב ומיטיב', להיות שקוע ראשו ורובו במה אפשר להיטיב לזולתו, ולהדמות כביכול לה' יתב"ש 'מה הוא רחום וחנון אף אתה', ואף

אנכי אכלכל אתכם - ענין הצדקה וחסד בממון ובמעש באמרי פיו ובמעשי ידי

בפרשתן (מז כט-ל), 'ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו שים נא ירך תחת ירכי... ועשית עמדי חסד ואמת... ושכנתי עם אבותי', כתב ה'חת"ם סופר' ז"ע (תו"מ), כי איתא (ב"ב קטז.) 'כל המניח בן כמותו כאילו לא מת', והנה, כבוא יעקב אבינו לארץ מצרים וראה את גדולת יוסף בנו, את רוב עשרו וכבודו לאין ערוך, החל להיות מיצר - בחשבו הריני מניח בן שאינו כמותי, כי אני עברתי כל ימי כל מיני יסורים וצער שעל ידם מודרך האדם למאד, ואילו יוסף בני חי בשלווה את רוב ימיו (שהרי מנן שלושים ועד בן מאה ועשר היה מלך במצרים), ומאחר שאינו כמותי ממש הרי לא יחשב לי כאילו לא מת.

מיהו, בזה"ק איתא שכל המרבה בצדקה ובגמילות חסדים אינו צריך לבוא לידי יסורים, כי ע"י הגמילות חסד יתעלה למדרגה כאילו קיבל יסורים כל ימיו, והנה בעל הייסורים נקרא שם בזה"ק הקדוש מרא דירכין ואילו בעל הצדקה נקרא מרא דיריין. ובוה מבאר ה'חת"ם סופר' את הפסוק 'ויקרבו ימי ישראל למות',

היה, וחשש שלא תזיק לו קפידתו של הרבי וכבר לעולם לא יהיה לו זש"ק. משנשאל שוב ושוב ענה לרבי מיהו הטובל, הורה הרה"ק שיביאווה לפניו, ומשבא שאלו - 'אתה הסכנת לטבול במקוה לפני בואי, ויען היהודי ברעדה ופחד כשאר כובותיו נקשן דא לדא... הן... הן... אמר לו הרה"ק, אם כן, בזאת השנה פקוד תפקד בבן זכר, ואכן, לפקודת השנה נולד לו בן, והרה"ק הוזמן להיות סנדק ל'רך הנולד', בסעודת הברית פתח הרה"ק משינאווא זי"ע וסיפר לנוכחים את כל דבר המעשה, והוסיף, לא היה כאן כל מופת או שידוד מערכות הטבע, אלא שבאותה שעה כמעט ובאתי לכלל כעס... ובכוחה של התאפקות להשפיע שפע ישועות גדולות למעלה מדרך הטבע, ו'כמתנה' נתתי כח זה להאי גברא ש'זיכני' בכל מעשה זה, ואכן ברכה כזו פעלה את פעולתה כהוגן. לדידן ייאמר, שאם אין כאן כל מופת הרי וודאי שזה שייך אף לדידן, ואף אם אין לנו 'קפידא' כזאת במימי המקווה, הבה נפעל ישועות כגון דא במה שהננו כן מקפידים, וכגון כשבא מאן דהו וגמר את כל הדגים לפני בואנו וכו' וכו', או לקח לנו את החפץ שחשבנו שהנה ואנו משיגים אותו... אם נשתוק לו נזכה לישועות למעלה מן הטבע כגון דא (הרה"ק האמרי חיים' שמע סיפור זה מפי הילד שנולד מאותו מופת. והיה אומר כי מעשה זה גדול יותר מיתחיית המתים - ואולי יש לבאר, כי 'תחיית המתים' ערשה הקב"ה, ואילו ההתאפקות מכעס מעשי האדם עצמו הוא). יג. פעם היה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע בהלוויית המת, ושמע שהמספידים מונים את שבחיו, שהיה בעל תורה ובעל מידות וכו', נענה הרה"ק ואמר, הפסיקו נא מלדבר כל אלו ה'שבחים', ואך דבר אחד אמרו שהיה 'בעל ייסורים גדול', וגדולתה וסגולתה גדולה לאין ערוך.

יד. שמעתי לאמר מדוע מברכין את החתן והכלה שיהא 'קשר של קיימא', מדוע אין מברכין שיהא 'דבק' של קיימא (וכמו שכתבים בנוסח התנאים האומר 'לדבק' טוב) או שאר חיבורים. אלא ביאורו, כי הבא לקשור שני חבלים שאורך כל אחד מהם 'אמה' לא יקבל חבל באורך של שני אמות אלא פחות מכן, משא"כ בחיבור ה'דבק' וכיו"ב יתכן שישארו בידו אורך שני ה'נפרדים' גם יחד, והיינו כי בקשירה חייב כל צד לתת מעצמו ורק כך יוצר הקשר. וזהו 'קשר של קיימא', כי כדי שיעמוד ה'בית' על תילו ב'שלום בית' (וכן בכל עניני 'בין אדם לחברו' כ'חברותא' בלימוד, ו'שותף' לעסקים וכו' וכיו"ב) חייב כל אחד להעניק ולוותר משלו... ובלא זה אין קיום לחיבורם...

מי שלא חננו ה' בממון רב, עדיין שייך גביה מצוות צדקה וחסד – והיא הן ב'עשה טוב' להרבות בצדקה וחסד בגופו, ואין צריך לומר שעליו להיזהר במשנה זהירות ב'סור מרע', שלא לפגוע בחבירו הן כדיבור והן במעשה^{טו}.
 והיה נפתלי קל ברגליו כאילה, לפי שנותן אמרי שפר – בשעה שעובר בדרכים נותן אמרים טובים ויפים, ונותן שלום לכל הפוגעים אותו^{טז}, על כן אין שום אדם מעכבו ללכת במרוצה לדרכו, ולכן שלחו אותו להביא האיגרת ממצרים...

ובן כתיב בפרשתן (מט כא) 'נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר', כתב בספר 'אמרי נועם' (הקדמון, הווכר במהרש"א עירובין קה. ד"ה והא) וז"ל. למה קל במעשה וגדול בשכר, והוא - נדיבות הדיבור, –

טו. לכן יזהר האדם בתוספת זהירות בפרט בימים אלו מלפגוע בחבירו חלילה, וכבר אמר הרה"ק מווארקיי זי"ע כי הנה העולם אומר שימי השובבי"ם ניתנו כתיקון ל'חטא הנודע', אך אני אומר, דבאו לתקן את ה'חטא שלא נודע', והיינו שפגע בחברו וכדו' ואינו מרגיש שהרג כאן את הנפש ושפך כאן דם, ורציחה ממש נעשתה כאן, 'ואינו יודע' כמה דמעות הזיל הנפגע מחמתו, וכמה לילות התהפך על משכבו מצער הפגיעה...

הגה"צ רבי שריה דבליצקי שליט"א סיפר מאי דבדידיה הוי מעשה, בימי חורפו היה צריך להתיר איזה נדר ולצורך כך עלה לביתו של הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, באותו זמן ישב בביתו של בחזו"א עוד יהודי שפלפל עמו בתורה. מששמע החזון איש את רצונו נענה, הנה אני ותלמיד חכם זה שניים אנו, עתה צא נא החוצה והבא יהודי נוסף בכדי שנוכל להתיר לך את נדרך בבית דין של שלשה. רבי שריה יצא חוצה והכניס עמו הלך שלא היה חכם וצדיק... תיכף משנכנס החל החזון איש לברר את הפתח שיש לו להתיר את הנדר, לאחר מכן התיישב ועשה התרת נדרים כדת וכדין בכל פרטיה ודקדוקיה, ושלושתם ענו בקול רם 'מותר לך, מותר לך, מותר לך'. משיצא אותו אחד נענה החזון איש לרבי שריה ואמר, הנה יהודי זה אין לו כל שיג ושיח בהלכה ולא הבין כלל מה שאמר עתה, לכן, אין כאן כל 'התרת' נדרים, לך שוב והבא יהודי בר אוריין ונתיר לך את נדרך. מעובדא זו נראה כמה יש להזהר בכבוד הבריות, שהחזו"א הטריח עצמו לעשות עצמו כאילו הוא 'מתיר נדר' עם כל הסדר המקובל להתרה זאת. והכל בכדי שיהודי זה לא יכלם חלילה. הרבה יש לנו ללמוד ממעשה זה, ויש לנו להעמיק בעובדא זו דהחזון איש לא פחות מאשר בפסקיו בחושן משפט.

פעם עבר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ברחובה של עיר ומצא על הארץ דף הנראה כ'שמות', התכופף הח"ח כדי לטמנו יחד עם ה'גניזה', אך משהגביה את פיסת הנייר מצא שאין כתוב על גבי הנייר אלא דברים ממילי דעלמא, ואעפ"כ הכניסו לכיסו. וישאלהו ה'מלווה' מדוע לא השליך את הדף למקום שהיה מתחילה, ויענהו הח"ח, כי לא רציתי שיצטרך עוד יהודי להטריח עצמו ולהתכופף כמוני מתוך מחשבה כי 'שמות' לפניו וישליכהו ארצה בראותו כי נייר סתמא הגביה וחוזר חלילה, ע"כ הטמנתיו בכיסי, ובוזה מנעתי טרחה וצער מכמה וכמה בריותיו של הקב"ה...

הגה"ק מטשעבין זי"ע נכנס פעם למעמד 'כתיבת אותיות' בספר תורה, והנה בראשונה נתכבד הגאון לכתוב בספר התורה, אך הוא לא אבה לכתוב ומינה את ה'סופר' שיכתוב בשליחותו את האות. מכיוון שאותו גדול וקדוש לא כתב בעצמו וסמך רק על הסופר אף שאר המזומנים לא כתבו בעצמם אלא מינו כל אחד במקומו את הסופר שסיים בעצמו את כתיבת כל ספר התורה. לאחר מכן ביאר הגה"ק מטשעבין את מעשיו, שהבחין שבין הנאספים נמצא יהודי המומר לדבר אחד מן התורה, שאינו ראוי לכתוב אות בספר תורה. אלא שלא רצה לפגוע בכבודו ולעכב בעדו מלכתוב אות בתורה, על כן גרם בעקיפין שלא יכתוב איש בספר התורה, ולא יכלם יהודי זה.

וכבר ביארו צדיקי הדורות לדורותיהם בפסוק בפרשתן (מט ו) כי באפם הרגו איש' כי פעמים סגי בעקימת האף (קרימען מיט די נאז) על פלוני כדי להרגו ולרצחו נפש.

טז. סיפר לי רב חשוב באחת הערים בארה"ק על בחור יקר שבראשית ימי בחורו נשבר לבו בקרבו וירד עד לדיוטא התחתונה עד שלא הייתה עבירה אחת מן התורה שלא עבר עליה, ההורים שכלתה עיניהם למראה בנם עלם חמודות שהפנה עורף לכל דבר שריח 'אידישקייט' (יהדות) נודף הימנו שפכו מאונם והונם על טובי המחנכים והחכמים לנסות להטות לבו לטוב, סך כל ההוצאות עלו למאת אלפי \$... ואכן, ביום מן הימים חזר הבחור למקור מחצב נשמתו שב בתשובה שלימה עד שהפך ממש ל'תכשיט' פאר לתפארת המשפחה הנכבדה.

(ושוב מתעורר רעבונו אחר זמן), אך המפייסו בדברים הרי הוא משביע את נפשו ומחיה אותה בדברים, וחיווק זה עומד וקיים לעד, על כן שכרו גדול יותר ומתברך ב"א ברכות.

ויתחזק ישראל - אין הקב"ה דורש מהאדם אלא להתחזק מכאן ואילך ומאי דהוה הוה

בעמדנו עתה בשער ימי השובבי"ם^י, ימי תשובה ותיקון, בעסק התורה, בויכוח המידות וטהרת הנפש^י. עלינו להתבונן מעט בדרכי ההתחזקות בעוז ותעצומות. כתב 'בעל הטורים' על פסוק זה, ב' במסורה, הכא - 'וישב על המיטה', ואידך 'זהמן נופל על המיטה' (אסתר ז ח), 'שהצדיקים אפילו כשהן חלשים מתחזקים שנאמר 'ויתחזק ישראל וישב על המיטה', והרשעים אפילו בתוקפן הן נופלים, שנאמר 'זהמן נופל על המיטה', ולדין ייאמר, שעלינו לחקוק היטב במוחנו ולבנו את החילוק שבין צדיק לרשע, והרי 'עמך כולם צדיקים' (ישעיה ס כא), אם כן עם ה' חזקו ונתחזקה לתפוס אומנות הצדיקים המתחזקים תמיד ובפרט באלו הימים ביתר שאת ועוז^י.

שיגביר לשונו לפיים לעניים ולשמה למי שהוא דואג ולהשים שלום. שכל זה תלוי ברוב דברים. ומוסיף על זה, 'ובדידי הוה עובדא באדם דאוג מתוך דחקו - שהייתה כוונתו לאבד עצמו לדעת, ויקר מקרה שדיבר עמי מצערו והרביתי עליו בדברי פיוסים ונחמות, ואחר ימים גילה לי את לבו שאילולי שפגע בי וניחמתיהו בדברים היה בדעתו לאבד עצמו, לכן יהי אדם וותרן בדיבורו במצוא כל אדם עני או דאוג - אל יקפיד דברו, וירבה עמו בדברי פיוסים. ואף אם הוא גם כן דאוג אל ימנע עצמו מלהרבות בדברים לפיים עניים ולנחם למי שהוא דאוג ולב נדכאים, עכ"ל

וכבר אמרו (ב"ב ט:): 'כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות', הרי שהמפייסו גדול וחשוב יותר, ובמעם הדבר כתב המהר"ל (פירוש המהר"ל ב"ב שם), כי הנותן פרוטה לעני אינו משיב את נפשו אלא לפי שעה, שאחר שקנה בפרוטה אוכל לשבור רעבונו ולהחיות גופו, כלה הנאתו

פעם אחת בשעת הכושר שאלו אביו, אמור נא בני יקירי, איזה דאלער (דולר) מתוך מאת האלפים שהוצאנו עליך החזיר אותך לדרך הטוב והישר... ויען הבן ויאמר, אף לא דאלער אחד מכל מאת האלף. לכשתרצה לדעת מה השיבני, אספר לך, כי באחד הימים הקשים 'בין עבירה לעבירה' פגש בי רב פלוני (שסיפר את המעשה) וקדמני ב'שלום עליכם' במאור פנים הפלא ופלא, אמרתי לו, וכי ב'שלום עליכם' מקדמני הרב, וכי ידע מר עם איזה בעל עבירה הוא מדבר עתה, כי כזאת וכזאת עשיתי, אמר לו הרב עדיין חביבותא גבן, הקב"ה יושב ומצפה לשובך כי בנו אתה. הוסיף לו הבחור, מה אתה סח, והוסיף למנות עוד עבירות - חמורות שבחמורות, אך הרב בשלו - הקב"ה אביך שבשמים ממתין ומייחל לבואך אליו, נשק לו על מצחו ופטרו לשלום ברוב חביבות. וסיפר הבחור לאביו באותה שעה הייתי בדרכי לאיזה עבירה נוראה, אך דבריו אלו המיסו את לבבי ומשם 'שבתי בשלום לבית אבי, והיה ה' לי לאלוקים'. יז. אמנם עלינו לזכור ש'שובב' נוטריקון ש'מחים ב'צאתם ו'ששים ב'בואם. ואז יהא שובבי"ם נוטריקון - ש'פע ב'רכה ו'הצלחה ב'כל מ'עשה י'דינו.

יח. הרה"ק ה'עטרת ישועה' מדז"יקוב זי"ע סיפר, פעם בהיותי ברחובה של עיר בווינא עיר הבירה, ראיתי האיך שאחד מנקה את הרחובות, ניגשתי אליו ושאלתי, לשם מה יטרח כבודו כל כך, הרי ממילא בעוד כמה שעות ישוב הרחוב להיות מלוכלך כדאשתקד, ומדוע תיגע לריק, ויענני ה'מנקה', הן אמת שתוך שעות ספורות שוב יתלכלכו הרחובות, אבל, אם לא אנקה אותם תמידים כסידרן, תעלה הזוהמא עד למעלה ראש עד שלא יהא שייך להלך ברחוב...

סיים ה'עטרת ישועה' ואמר, זוהי עבודתנו בימי השובבי"ם, 'לנקות ולשטוף', ואם יתחיל האדם בחשבונותיו - הן ממילא אשוב לקלקל אחר ימי השובבי"ם, ומה ארוויח בנקיון עצמי כעת הזאת, אין זו טענה כלל, שהרי אם לא יעמול עתה לנקות עצמו, ליטהר מכל חלאה וזוהמא, הרי הם יציפו אותו עד למעלה ראש ח"ו...

מעיקרי התשובה, שלא לאחרה ולומר - בהגיע זמן פלוני, או מקום פלוני אז אשוב בתשובה שלימה, כי כבר אמרו לבאר מה שאמר השי"ת לבני ישראל קודם מתן תורה - 'שם תהא קבורתכם' (שבת פח.), וכיוונו לרמז לן שהאומר 'שם', 'שם', - כשאגיע לשם אעמיד עצמי על דרך המלך, זה גופא תהא קבורתכם.

יט. היה אמר הרה"ק רמ"ש מבאיאן זי"ע שפרשה זו היא 'לויטער חיזוק' (רצופה ומלאה מעניני חיזוק), כי ג' פעמים מצאנו בה 'התחזקות', א. 'ויתחזק ישראל וישב על המיטה' (מז ב), ב. בגמר קריאת התורה עונים כל העם יחדיו חזק

ועוון, והוא על ידי שזיכור לעצמו שיסודו מעפר וסופו לעפר. ברם, מחשבה זו מסוכנת להביאו לידי ייאוש שלא לעסוק בתורה ומצוות כי ממילא אינו חשוב למאומה ולעולם יהיה שפל ונבזה, לפיכך מסיים 'וכחלום יעוף', היינו שאם ייטיב דרכו יוכל לעלות במסלה העולה בית א-ל ולעוף לשמים, כמו שנאמר אצל חנוך (בראשית ה כד) 'ויתהלך חנוך את האלוקים ואיננו כי לקח אותם אלוקים', ותיבת חלום עולה בנימטריא כמנין חנוך, חושבנא דדין כחושבנא דדין (84), כי חנוך עלה לשמים ונעשה מלאך ממו"ט הנקרא 'עוף' (ראה תיקו"ז ב:), וזה 'כחלום יעוף' דייקא, כי כל איש מזדע ישראל הגם שהוא בשפל המדרגה, יוכל בזמן מועט על ידי מעשים טובים להיות בשמי מרום כמלאכי מעלה. והיינו שצריך להתחזק תמיד בשתי מידות אלו.

והעיקר לחשוב רק על העתיד ולא ישקע במחשבות שורדות אודות 'עברו' כי אינו טוב, וכך ביארו צדיקים (עיי' ליקוטים בספה"ק 'בית אהרן' דף קמג. בשם הרה"ק רא"ש מסטאלין ז"ע) בפסוק בפרשתן (מח כ) ויברכם ביום ההוא לאמר - בירכם שתדיר יעמידו לפניכם רק אותו היום שהם עומדים בו, ויענהו ליצרם - אין לנו כל שייכות עם מעשינו של אמש, ולא עם של מחרת, אין לנו אלא 'היום ההוא' - אותו היום בו אנו נמצאים, בו אנו מתחילים לעבוד את הקב"ה.

עלי עין - בקדושת עיניו משבר כל המחיצות

בפרשתן (מט כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, איתא בגמרא (זבחים קיח:): 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין - עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה', ולכן אכילת 'קדשים קלים' בירושלים הותרה רק לפנים מחומת ירושלים, ואילו במשכן שילה

ואל יחשוב כי כבדה עליו המלאכה, כי כבר כתב ה'עב"ץ' (אבות ב ב) בביאור הכתוב (תהילים לו ה) 'גול על ה' דרכך, ובטח עליו והוא יעשה', דקאי על מי שנצרך ל'חזוק' בעניני עבודת ה', שלא יאמר אין בכוחי להתגבר, אלא ידע שכמו זה הנצרך לגלגל אבן גדולה מראש ההר לתחתיתו, שאין נדרש ממנו כי אם לדחוף 'מעט' את האבן, ומשם ואילך תתגלגל האבן מעצמה, כך עליו - להתחזק מעט, ולבוא להיטהר, והבא ליטהר מסייעין אותו מן שמיא לילך בדרך הנכון והישר.

חזוק גדול לנופלים מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ויחי תרנא) על הפסוק (בראשית מט ט) 'גור אריה יהודה, כרע רבץ כאריה וכלביא', אמר מו"ז ז"ל כי כוחו של יהודה אפי' בשעת שפלות - כשהוא שוכב, הרי הוא כארי ולביא, שכן גם האריה עצמו שוכב לפעמים ועדיין ייקרא בשם 'אריה', והטעם, כי תמיד הוא מוכן בגבורתו למלחמה. וכן ה' במעשה תמר שהודה ולא בוש, ולהורות לכל יהודי באשר הוא שאף בעת הנפילה ישאר בכוחו של אריה, יעמוד מנפילתו וישוב למקומו בדאשתקד.

ולא עוד, אלא מבואר בספרים כי הנפילה היא חלק מחלקי העליה הבאה לאחריה (אם הנופל אינו מתייאש), וכמו שאמרו חז"ל (גיטין מג.) 'אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם', והיינו שאדרבה הדרך לעלייתו של אדם תבוא לו רק על ידי שייכשל ויפול.

וכן מרמז הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (מועדים ח"ג מאמרי ר"ה ד"ה בפיוט וכחלום יעוף) בנוסח הפייט (לימים נוראים 'ונתנה תוקף') 'אדם יסודו מעפר וסופו לעפר', שיש כאן עצה טובה איך להתגבר על היצה"ר ולא להיכשל בעבירה

חזק ונתחזק (עיי' 'לבוש' תרס"ט), ג. ב'הפטרה' ציווה דוד המלך לשלמה בנו (מלכים א ב, ב-ג) 'וחזקת והיית לאיש, ושמרת את משמרת ה' אלוקיך ללכת בדרכיו'.

יש שאמרו לרמזו בג' פעמים אלו, שלא יאמר אדם אין כוחי במתני להתחזק, כבר ניסיתי פעמים רבות ולא עלתה בידי, לזה אמרינו - אל תקפוץ מדרגות רבות כאחת (עד המלאכים), אלא התקדם הלאה 'געב זיך א ריר' (הזו את עצמך אפילו רק במעט) אפילו רק כדי הילוך מדרגה אחת, וזה נרמז בג' חזוקים אלו, כי גבי יעקב ששכב על מיטתו חולה כתיב 'ויתחזק ישראל וישב'. לאחמ"כ ב'חזק חזק' - רבים היושבים בעת קריאת התורה, ולסוף הקריאה יעמדו לאמירת 'חזק חזק'. וכן ב'הפטרה' בצוואת דוד כשעמד שלמה לפניו - 'וחזקת והיית לאיש... ללכת'. והיינו שיעלה מדרגה אחת משכיבה לישיבה, ומשם לעמידה, ומעמידה להליכה, לזה יקרא 'חזוק'. וכבר אמרו (אבות ב טז) 'לא המלאכה לגמור', מה ה' אלוקינו דורש מעמנו כי אם 'לזוז ממקומנו', לעלות ולהתקדם במדרגה אחת, וסוף דבר יהא ה' בעזרינו להגיע למקום הראוי.

בעדו את שפע הפרנסה וכל הטוב שבעולם. וכל המקטרגים והמשטינים נידחים מפניו כהרף עין¹.

חמור גרם - עיקר מעלת האדם והשכר שישולם לו על עמידתו בנסיונות החומר

בפרשתן (מט יד) 'יששכר חמור גרם, איתא מהרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ריש פרשתן) שכאן למדנו כלפי כל ה'נסיונות' כי הם נראים כמחשיכים לאדם, אבל באמת אור גדול יש בהם. ולא יתלונן לומר, מה אעשה ויצרי מתגבר עלי להכשיל אותי בכל אשר יוכל, כי דייקא על זה ישולם שכרו ממעל, וכה אמר הנו"א,

אכלו קדשים קלים בכל הרואה, כי משכן שילה היה בחלקו של יוסף ששמר על ראיית עיניו מדבר עבירה, על כן אפשר לאכול בחלקו בכל הרואה. מכאן למד הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ויחי תרל"ח) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, כי כל איש ואיש מישראל השומר עיניו מסלק מעליו את כל המחיצות שבינו לבין אביו שבשמים, וכל המחיצות החומות וההסתרות החוצצים כנגד האדם ומרחיקים אותו מקרבת ה' יפלו - דוגמת מה שהתירו לאכול בחלקו קדשים קלים אף חוץ לחומות והמחיצות, גם בגשמות - יפלו כל החומות המונעות

כ. ובכלל זה אמרו כי ה'מחיצה' הנעשית לצניעות וקדושת ישראל תסלק לעומתה את המחיצות שבין ישראל לאביהם שבשמים, ועיי' פי' נחמד להגאון ר' יוסף נחמיה קורניצער זי"ע בפסוק שבפרשת ויגש (מה כו-כז) 'ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם, וידברו אליו את כל דברי יוסף... וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם', וז"ל (בשינוי). עיין ברש"י ז"ל שכבר נתעוררו חז"ל לתת טעם מה סימן מצא בעגלות שעיי"ז חיותה רוחו והאמין לדבריהם. והיה נראה לפענ"ד ענין חדש, שהרי פרעה אמר ליוסף 'ואתה צויתתה זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם וכו', ולכאורה צריך ביאור למה פרט לכם, לטפכם, ולנשיכם, היה לו לומר קחו לכם עגלות ובואו הנה. ונראה עפ"י עניות דעתי, עפ"י דברי קדושת זקני בעל חתם סופר זצ"ל ב'תורת משה' (פרשת נצבים) דכתיב אתם נצבים וכו' כל איש ישראל טפכם ונשיכם... כי בהקהל העם יחד לפני משה חשש שמא יבואו לידי כשלון תערובות אנשים ונשים גם יחד, לכן הפסיק ה'טף' בין איש ישראל לנשיהם - שייעשה כמין מחיצה והפסק בין האנשים והנשים, עיי"ש כי מתוק הוא. והנה, הגם שהיה יוסף הצדיק שלם בכל מדה ומעלה של צדקות חסידות ופרישות, אך העולה על כלנה הוא מדתו מדת יסוד יוסף, ונעלה קדושתו בענין גדר מן הערוה, ואין ספק כי גדולתו בענין זה עשתה רושם על העם השוכן בתוכו, כי ישיבת צדיק במקום עושה רושם, עד שגם פרעה ידע והבין כי אחי יוסף הצדיק בוודאי נשמרים ונזהרים ביתר שאת מכל ענין תערובות, ונבלה הוא להם לבוא וליסע האנשים על הנשים גם יחד, על כן אמר זאת עשו קחו עגלות כאלו לכם לטפכם ולנשיכם, פי' עגלות המתוקנות לכך - שהטף יפסיק בין לכם ונשיכם, ודו"ק. והנה בבוא אחי יוסף ליעקב וספרו 'עוד יוסף חי' אעפ"י שהוא יושב בארץ מצרים בערות הארץ בין שטופי זמה בכל זאת עודנו באמונתו יחיה, ומדת יסוד יוסף לא נפגעה. ולא עוד, אלא שהוא מושל בכל ארץ מצרים, ומדתו זאת עשתה רושם לטובה גם על העם אשר הוא יושב בו, ויפג לב יעקב - כי לא האמין ששייך להיות קדושה כזאת במצרים ארץ הזימה, אולם אחרי רואו העגלות אשר שלח, כי המה באחת מתוקנים על טהרת הצניעות והפרישות כדת ישראל שיהיה הפסק בין אנשים ונשים - ותחי רוח יעקב, מזה נוכח לדעת כי באמת עוד יסוד יוסף חי, וכי רוחו מושלת בארץ מצרים.

כא. עוד יזכה השומר עיניו - להנצל מ'עין הרע' וכמו שאמרו בגמרא (ברכות כ.) 'עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו (וברשי"י, דקאי על יוסף הצדיק שלא נכשל בהסתכלות אסורה, עיי"ש), אין עין הרע שולטת בו', ודרשו ליה מדכתיב (בראשית מט כב) 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין - אל תקרי עלי עין אלא עולי עין'.

פעם נכנס חסיד אחד אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, וסיפר לו שהיה אצל חכם אחד האומר על עצמו שהוא יודע נסתרות, והלה גילה לו ששורה עליו 'עין הרע' רח"ל, והוא חושש מאד מזה, אמר לו הרבי איתא בגמרא (ב"מ קז:.) 'תשעין ותשעה בעין רעה, ואחד בדרך ארץ', ויש לפרש [בפשטות הכוונה, דרובא דעלמא מתים בגלל שעניניהם של אחרים צרה בהצלחתם, וזה גורם להם למות בחצי ימיהם], שצ"ט מתים מחמת שקלקלו ופגמו בעיניהם רח"ל, ורק אחד מת 'בדרך ארץ' דהיינו בזמנו, כיון ששמר על עיניו, ובזאת סיים והורה לו, לעצום את עיניו מראות ברע וממילא לא ינוק מעין הרע.

תהלים כא ג) 'תאות לבו נתת לו' - זה שנתת לאדם הבחירה שיעשה כתאות לבו, 'וארשת שפתיו כל מנעת סלה' - שלא מנעת ממנו לדבר בשפתיו כרצונו, כל זאת עשית לטובת האדם כי תקדמנו ברכות טוב - פי' עי"ז שיש בחירה לאדם כשהיצה"ר מסיתו, והוא כובש את יצרו, עי"ז יקדמנו השי"ת ברכות ושכר גדול. וזהו פי' הקרא 'יששכר חמור גרם' - פי' יש שכר לאדם, עי"ז שהחמור הוא הגוף - החומר, חומד ומתאווה, והאדם משכר כח תאוותו. הוא גורם לו לשכר הגדול^כ.

שלכאורה עלינו להתבונן מדוע מעניק הקב"ה שכר לכני ישראל על קיום המצוות, והרי מצד השכל והדין מחוייבים הם (במצוות ה') שהבורא ית"ש ויתעלה בראם לכבודו, ואין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף... על הטובות שעשה עמנו (וכמאמר התנא אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת). אלא, כי עיקר קבלת השכר הוא מצד שהבורא ית"ש נתן בנו יצר הרע המסית אותנו בכל עת ורגע, ומתגבר עלינו להתאוות תאוה, ולהרהר חלילי' בעבירה, וכל יצר מחשבותיו רק רע כל היום. והאדם עומד כנגדו, ובתחבולות יעשה מלחמה נגדו, להזהר ולהשמר מכל דבר רע, מחניפות ושקרים וליצנות ולשון הרע ותאות והרהורים והדומה להם, לזה צריך מלחמה ועבודה רבה לשכר כח התאוות היצה"ר, וזהו עינוי וסינוף גדול, עי"ז הננו מקבלים השכר... וזהו (פי' הפסוק

תורה שלמדתי היא שעמדה לי - התיקון בימים אלו על ידי לימוד התורה"ק

בפרשתן (מט טו) 'וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול'^כ, הנה, התיקון הגדול ביותר הוא 'עסק

כב. רבים מקשים על לשון הפסוק 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבול', ואינו מובן, שאם ראה שהמנוחה טובה היא, מדוע ויט שכמו לסבול, אדרבא היה לו לנוח ולהתענג מן המנוחה כי טוב, והרבה תירוצים נאמרו בזה, ואמר הגה"צ רבי יהודה לייב הלוי אשלג זי"ע בעל ה'סולם' (על הוזה"ק), דכתב הרמב"ם (סוף הל' איסורי מנחה ז יא) 'והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כיסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר (ויקרא ג, טז) כל חלב לה', והיינו שעל האדם להקדיש לשמים את המובחר, כיו"ב, כאשר ראה יששכר את טובתה של המנוחה, לכן מיד 'ויט שכמו לסבול' - להעלות לשמים את הטוב והיפה בקבלת עול תורה ויראת שמים (סיפר הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, שחזרו על מאמר זה בפני הגאון בעל היחזון איש זי"ע, ומאד התפעל ממנו, ובמשך ב' חדשים שאל את הנכנסים אליו האם כבר שמעו כבר את היחזון איש זי"ע עמו' סד).

ובתוכחת מוסר אמר הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, שאם האדם רואה את המנוחה כי טוב ומשום הכי פורק מעליו עול מלכות שמים ח"ו, אזי בע"כ 'ויט שכמו לסבול' - עול דרך ארץ, דהא בהא תליא, שאם יתייסר מעול התורה יסורו מעליו ויתבטלו כל שאר חבילין דמעיקין, אבל אם חלילה יבחר במנוחה אז ימצאו לו כל מיני דאגות ויסורים, כי האדם לעמל יולד, ואם הוא עמל בתורה שוב אינו צריך לעמול בדברים אחרים.

כג. סוחר אחד התלונן לפני הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע על 'עסקיו' המוצלחים שהחלו לרדת מטה מטה רח"ל, שאלו הרה"ק האם הוא קובע עתים לתורה, נענה האיש שאין לו כל 'קביעות' בתורה, אמר לו הרה"ק, איתא בגמרא (תענית כה.) שזוגתו של רבי חנינא בן דוסא בכתה בפניו על מצבם הדל, התפלל ר"ח ויצתה כמין פיסת יד והושיטה לו רגל אחד משלחן של זהב, כלילה ראו בחלום שכל הצדיקים אוכלים לעתיד על שולחן של זהב עם שלשה רגלים, ואילו הם יושבים על שולחן עם שתי רגלים, מיד הבינה שהיא קיבלה בזה את שכרה דלעתיד והתחרטה על קבלת המתנה 'בעי רחמי ושקלוהו, תנא גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון, דגמירי דמיהב יהבי מישקל לא שקלי, פי' גדול הנס שנטלו חזרה את הרגל, כי בדרך כלל נותנים השפעות טובות מן השמים ואין נוטלים חזרה. ואמר הרמז בזה, שכאשר האדם מקיים גמירי - אם תקבע שיעור קבוע בגמרא, תזכה שיתקיים בך משמיא מיהב יהבי - שיתנו לך מן השמים פרנסה בהרחבה, ומישקל לא שקלי - מה שבידך לא יאבד ממך, וכן הוה, שהלה קבע לו זמן לשקוד על דלתי ביהמ"ד בקביעות, ומאז חזר לעלות מעלה מעלה ולהצלחה מרובה.

מדי דברינו בבעל ההילולא הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע, שומה עלינו לציין שני דברים ממה שהורה ואמר קודם פטירתו מהאי עלמא, א'. שלא יגזרו בירושלים תענית בגין 'עצירת גשמים' קודם ליומא דהילולא דיליה, כיון שיום היארצייט שלו - י"ג טבת, מסוגל לגשמים, ב'. שכל מי שיפעל לכבוד ההילולא שלו ישיב לו טובה משמי מרומים,

עיניהם ולבם – תרי סרסורי דעכורה, ע"י צרת השעבוד – ביגיעתם בעבודה ובשעבוד ייסתם יצום. אף אנו נאמר - מי הוא פתי שיאמר עדיף לי לבטל את יצרי בעבודה ב'חומר ובלבנים', וכי לא עדיפא ליה לעשותו על ידי היגיעה בעסק בדברי התורה הק'י.

תתקבל צלותהון ובעותהון שנוכה להיכנס מתוך התלהבות דקדושה לאלו הימים, ובהם להתגדל ולהקדש בקדושה של מעלה על ידי לימוד התורה"ק והאמונה השלימה, ונוכה כולנו לביאת גוא"צ אכ"ר.

התורה הקדושה'י, וכך ביארו קמאי את דברי רש"י בריש פרשתן (מז כח) 'כיוון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', כי איתא (אבות ב ב) 'פה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון', כלומר שבכדי שיוכל האדם להתגבר על יצרו נצרך הוא ל'תלמוד תורה' או ליגיעת גופו בעבודה 'על המחיה ועל הכלכלה', וזה שאינו עוסק בתורה וגם אינו עמל לפרנסתו, מסוכן הוא עד מאד להיותו קרוב אל החטא, וזהו אומרו - 'כיוון שנפטר יעקב אבינו', יעקב רומז לתורה (כמו"ש ויעקב... יושב אוהלים, בראשית כה כז), וכאשר האדם פוטר עצמו ופוסק מללמוד תורה, במה יסתמו ישראל

על כן עצה היעוצה לכל מי שצריך לישועה - שיפעל דבר מה למען הילולת הצדיק - אם בהעמדת 'לחיים', בהדלקת נר וכו', זיעועכי"א.

כד. איתא בגמרא כששב רבי אלעזר בן דורדיא בתשובה 'בכה רבי יש קונה עולמו בשעה אחת, וצ"ב, מה מקום יש לבכיה, והרי שמחה גדולה היא שקנה עולמו באותה שעה, ומבאר הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשויב ז"ע (הובא ב'דברי שאול' להגרי"ש נתנוהאן חידושי אגדות ע"ז דף יז) כי בכייתו הייתה כי לכל יהודי יש כ"ד שעות בכל מעת - לעת... ובכיה גדולה היא כשיחשב 'חשובונו של עולם' אם קנה בכל שעה ושעה מחייו את 'עולמו'...

כה. הגרש"ז אוערבאך זצ"ל (מנחת שלמה מס' סוכה) דייק בדברי חז"ל (סוכה נב:) 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש', ולכאורה צריך ביאור מה בצע שימשוך עמו את היצר לתוככי ביהמ"ד, הרי נמצא בזה עדיין קשור ודבוק ביצרו הרע... אלא ביאור, כי אכן, אף שהיצר נכנס לבית המדרש, מכל מקום בתוככי ביהמ"ד אינו מכונה 'מנוול' כי אם בשאר השמות שחז"ל כינוהו 'טמא ערל וכיו"ב', אבל לכינוי 'מנוול' אין דריסת רגל לביהמ"ד וינצל לכל הפחות מנסיונות אלו.

ובהסבר הדבר, כי כך נפסק בשו"ע (אור"ח קנא א) עצם הישיבה 'בבית ה' - בבתי כנסיות ובבתי מדרשות מצווה היא, שנאמר (תהלים פד ה) 'אשרי יושבי ביתך', והיא מקדשת ומרוממת את האדם, ומצילתו מן הרע ומן הדומה לו.